

Posudek oponenta na disertační práci:

Jindřich Šteffl: Účel bronzových depotů

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická; 135 str. + dokumentační přílohy

Autor disertační práce se zabýval problematikou bronzových depotů, zejména z období popelnicových polí, již v bakalářské práci a následně v práci diplomní. Také téma jeho práce, která byla předložena jako podklad pro získání titulu PhDr., byla na stejné téma, následně v modifikované podobě vyšla i tiskem.

Nepřekvapuje proto, že téma depotů kovových artefaktů z doby bronzové si J. Šteffl vybral i pro svoji doktorskou disertaci.

Z hlediska empiricky a do hloubky zpracovaného primárního přehledu dosavadní pramenné základny v databázových strukturách jsou předchozí doktorandovi práce poměrně vyčerpávající, Úvaha, jak pokročit dále v disertační práci, byla tedy jistě poměrně složitá. J. Šteffl se rozhodl pro téma, jehož vyřešení by jej jistě katapultovalo mezi nejváženější oborové celebrity, tedy pokusit se rozluštit účel oněch bronzových depotů.

Je diskutabilní, zda metoda, kdy je hned na počátku vytvořen pouze jeden teoretický model, který má být následně testován, má příslušný potenciál pro dosažení stanoveného cíle. V každém případě by ale bylo potřebné, pro tento účel konfrontovat vytvořený model (precizně definovaný) se všemi relevantními daty, které je autor schopen excerpovat z dostupné pramenné základny.

Takový přístup však v disertační práci zcela postrádám, i když doktorand tvrdí (str. 3), že tomu tak je. Zásadní problém vidím již ve skutečnosti, že analýze mají být podrobeny depoty doby bronzové, ve skutečnosti se autor převážně zabývá pouze depoty z mladší a pozdní doby bronzové.

Úvodní kapitoly zahrnují i dějiny bádání, která je ovšem velmi stručná a zdaleka neuvádí všechny existující práce, které by bylo třeba zmínit.

Následují kapitoly, jejichž zařazení podle mého soudu s vytyčenými cíli práce takřka nesouvisí, a ani autor jejich vyznění s vymezenou problematikou nijak v textu neprovazuje.

Jedná o texty, které mají spíše kompilační charakter, de facto se jedná o reference názorů množiny autorů, jejichž tvrzení a závěry jsou předkládány čtenáři bez jakékoli kritické reflexe či stanoviska autora disertace.

Zcela mi uniká smysl toho, proč byly zařazeny pasáže o vnímání času v období pravěku, slunečním kultu, posvátných hor, slavností ohně atd., když autor zcela rezignuje na konfrontaci těchto sdělení s proklamovaným cílem disertace. Stejně je tomu i v oddíle o interpretaci bronzových depotů, kde J. Šteffl hromadí nejrůznější názory širokého spektra badatelů, kteří problém nějakým způsobem uchopili, bez toho, že se čtenář dočká názoru autora na uvedené teze. Text disertace působí

dojmem, že autor souhlasí se všemi. Až humorně působí vyznění subkapitoly o depotech jako obětinně kultu stromů, která je podána nekriticky proklamativně, ovšem se závěrem, že „Z hlediska archeologie je prokázání této možnosti, tedy vztahu depotů se stromovým kultem, soudobými metodami prozatím nemožné“.

Za zřetelnou slabinu v argumentacích, které provázejí úvodní oddíly považuji i skutečnost, že jsou k argumentaci někdy využívány příklady geograficky nesouměřitelné, navíc mnohdy oscilující chronologicky v řádech stovek ba i tisíců let (např. str. 49).

Z hlediska zaměření práce se jako ústřední jeví oddíl 6: *Teoretický model: depoty jako pozůstalost po zemřelých*.

Zde by měla být pregnančně popsána podoba testovaného modelu. Je třeba se ptát na opodstatněnost zde uvedených tvrzení, jako např.

: „... námi sledovaná doba bronzová přidala kromě slitiny bronzu či mědi také ještě zlato (str.55)“ ??

: „... zdroje bronzu, na rozdíl od železa či kamene, nebyly tak snadno (lokálně) dostupné (str.56)“

: „Je zřejmé, že suroviny pro výrobu bronzu byly omezeny jen na několik málo zdrojů v rámci Evropy a i přes četné nálezy bronzových artefaktů si udržoval po celou dobu punc vzácnosti, tedy i značné hodnoty a též nejmodernějšího výdobytku té doby za všeobecných kvalit této slitiny (str. 56)“

Zcela nerozklíčovatelné ve vztahu k předchozímu je pro čtenáře sdělení 2. odstavce na str. 60.

Závěr vyvozený na konci 1. odstavce na str. 61 nemá opodstatnění v předcházejícím textu

Zcela bez argumentace je úvaha ve 2. odstavci na str. 62.

Následné příklady na str. 63 souvisejí se situací o půl tisíciletí dřívější, autor se totiž ve své práci soustřeďuje na české depoty mladší a pozdí doby bronzové, zde by bylo na místě srovnání s depoty starobronzovými. Stejně je tomu při argumentaci na str. 65

Poněkud bych váhal nad opět automaticky nekritickým přejímáním termínu rodová aristokracie starší doby bronzové, v protikladu k současnému nazírání termínu archeologická kultura bych viděl autorem používané spojení „lid lužické kultury“.

Po poměrně vágní charakteristice modelu, který má být testován, přechází J. Štefl k jeho testování prostřednictvím analýzy (zde spíše porovnáním) nálezových situací na pohřebištích a skladby chronologicky současných depotů. K tomu využívá jím již dříve precizně zpracovanou databázi českých depotů z období popelnicových polí a jejich složení a doplňuje ji daty z vybraných pohřebišť.

Bylo by patrně vhodné vysvětlit, proč do analýzy nebyly zahrnuty také západní Čechy, jejichž informační potenciál dotýkající se autorem nastavené podoby analýzy není jistě zanedbatelný.

Nicméně výsledné žonglování s čísly opomíjí fakt, že v případě depotů musíme předpokládat u mnohých z nich jejich neúplnost vůči původnímu složení, v souvislosti s okolnostmi jejich objevení, současně musíme brát v úvahu i desítky depotů, které byly odkryty ilegálně a nemáme o nich relevantní informace. Proto numerické porovnání nemá téměř žádnou průkaznost. Fascinaci autora počty dokladuje poměrně pozoruhodné sdělení o obsahu bronzových depotů, že: " Z tohoto časového úseku evidujeme 842 artefaktů, z nichž 221 je vyrobeno z kovu (str. 102)" – ano je zde ca 619 jantarových artefaktů.

Otázkou zůstává i výběr komponent, které vstupují do analýzy v jednotlivých regionech. Proč jsou hodnoceny mohylové hroby v jižních Čechách a jinde ne, proč jsou hodnoceny jen mladobronzové nálezné soubory v prostředí lužické kultury, zatímco v prostředí hornodunajských popelnicových polí i soubory pozdně bronzové ?

Opět podle mého názoru nekonzistentně vůči definovanému cíli práce završuje J. Šteffl disertační práci případovou studií, ve které se zabývá hradištěm Hrádek u Libochovan. V tomto případě se rozhodl aplikovat, podle jeho sdělení, metodu archeoastronomického výzkumu.

Zde se podle mého soudu jeho závěry již zcela posunuly do pozice „přání otcem myšlenky“, navíc nevysvětluje, jakou má tato případová studie vazbu na problematiku, již se má disertace podle vytčených cílů zabývat.

V předložené případové studii autor zcela bez důkazů uvažuje o existenci centrální opevněné lokality již ve starší době bronzové, současně předestírá její kalendářní funkci v závislosti na pozorovatelných konjunkcích sluneční dráhy z tohoto místa. Z textu na str. 116 se ovšem dozvídáme pouze o přiblížení se nějakému bodu, případně výskytu v blízkosti či za svahem hory. Doporučil bych autorovi, aby podobná pozorování provedl i z jiných výrazných poloh v Českém středohoří. Zjistil by, že podobné vazby sluneční dráhy vůči dominantním geomorfologickým prvkům lze, vzhledem k unikátní krajinné konfiguraci tohoto krajinného celku, najít zde téměř všude.

V celé práci marně hledám jedinou relevantní konfrontaci vytvořeného modelu s daty, která jsou v práci prezentována.

Jestliže je pro J. Šteffla důkazem pro platnost jím stanoveného modelu odlišnost v přítomnosti počtů a typů bronzových artefaktů v depotech a na pohřebištích a jiné argumenty nepřináší, pak taková argumentace pro potvrzení navrhované interpretace podle mého nejhlubšího přesvědčení nedostačuje.

To ale není zásadní problém předložené práce. Pokud by autor došel k pozitivnímu či negativnímu výsledku svého bádání na základě racionální a tematicky vhodnými otázkami cílené analýzy, pak by prokázal, že je schopen naplnit požadavky, které jsou pro úspěšné obhájení disertační práce potřebné.

Nicméně struktura témat, nekritické hromadění protichůdných informací a jejich opakování, faktické odborné chybyⁱ, forma a průkaznost argumentace a s tím související minimální míra obhajitelnosti finálních závěrů mě bohužel nutí ke stanovisku **nedoporučit** takto zpracovanou **disertační práci J. Šteffla k obhajobě**.

V Praze dne 26.5.2017

doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc.

ⁱ jen pro příklad (při diskuzi u obhajoby mohu doplnit další):

- V Richlého práci nejsou shrnuty všechny do té doby známé depoty (str. 6)
- Distribuční sítě nesloužily k dodávkám bronzu, nýbrž k odděleným dodávkám mědi a cínu (str. 11)
- Není pravda že: „V Čechách v období popelnicových polí není doloženo, že by se hroby a depoty vzájemně vylučovaly, ale právě naopak pokud chybí hroby tak postrádáme i depoty. Tak např. u knovízské kultury je to všeobecně známé především ze stupně Ha B3 v jižních Čechách a stupně Ha A v okrese Kutná Hora (str. 92)“ – z období Ha B3 známe z jižních Čech depoty, z období Ha A je v okrese Kutná Hora několik pohřebišť, ovšem samozřejmě lužických.